

who.int/whr/2013/main_messages/en/ (accessed on October 29, 2018).

12. Соловьёв С.М. Глава вторая. Царствование императора Петра II Алексеевича. История России с древнейших времён. Т. 19. Кн.10: История России с древнейших времен. Т.19-20. Отв. ред.: Копцова В.В. М.: Голос; Колокол-Пресс, 1999. 781 с.

CUNOȘTIȚE ȘI OPINII DESPRE IMPORTANȚA BIOETICII ÎN SISTEMUL SOCIOMEDICAL AUTOHTON: STUDIU EMPIRIC

Ludmila Rubanovici, dr. în filos., lect. univ.

Daniela Rusnac, asist. univ.

Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”

KNOWLEDGE AND OPINIONS ABOUT THE IMPORTANCE OF BIOETHICS IN THE MOLDOVAN HEALTH SYSTEM: EMPIRICAL STUDY

This article is based on the results of an empirical study conducted by the Department of Philosophy and Bioethics of SUMPPh „Nicolae Testemițanu”, with in the project „Promotion and practical implementation of the medical bioethics in the Republic of Moldova”. This study reflects health workers know ledge and opinions about bioethics in the local public health system.

Progresul științifico-tehnologic a favorizat accelerarea dezvoltării medicinei începând cu a doua jumătate a secolului XX. Medicina a reușit, pe de o parte, să acumuleze experiențe de succes în tratarea multor boli, în „gestionarea” și îmbunătățirea vieții umane, iar pe de altă parte, știința și practica medicală, fascinate de cercetarea și progresul lor, într-o oarecare măsură și-au pierdut latura umană, morală și scopul nobil de ajuta și diminua suferința. Aceasta se reflectă prin apariția problemelor și a dilemelor morale care au vizat căutarea unei orientări în lumea valorilor umane nu numai pentru cercetători, biologi sau medici, ci pentru toată societatea. Într-o astfel de situație istorică apare bioetica, domeniu interdisciplinar capabil să unească valorile etice prin dialogul dintre științe și să evite sau cel puțin să diminueze confruntarea dintre tehnologiile contemporane din domeniul biologiei, medicinei și cercetării, precum și din filosofie și etică.

Pe parcursul dezvoltării bioetica a fost interpretată în mai multe accepțiuni de către mai mulți autori: Fritz Jar (1927), Van Rensselaer Potter (1970), Andre Hellegers, T.L. Beachampși J. F. Childress (1977). În acest context ev-

identifiem doar câteva definiții ale bioeticii care redau problematica acestei discipline. 1. Bioetica evaluează moralitatea acțiunilor umane atât în industria biomedicală, cât și în sistemul de sănătate, în conformitate cu normele și valorile morale [1, p.6]. 2. Bioetica contribuie la rezolvarea problemelor morale în societatea contemporană: Bioetica este studiul problemelor etice și sociale generate de biotehnologii [2, p.3]; 3. Bioetica este o nouă disciplină care combină cunoașterea biologică cu cea a sistemului de valori umane. Bioetica este „știință supraviețuirii” [3, p. 9-39]; 4. Bioetica a fost o creație a timpurilor. A fost zămislită ca un răspuns dat noilor tehnologii în medicină, dar gestația ei s-a realizat într-o cultura sensibilă la anumite dimensiuni etice, în mod special la drepturile indivizilor și la abuzurile suferite din partea unor instituții puternice [4, p. 1-15].

În Republica Moldova bioetica din momentul apariției, de aproximativ două decenii, s-au înregistrat progrese apreciabile în plan teoretic privitor la acceptarea, organizarea, aprofundarea și diversificarea investigațiilor în acest domeniu, implementarea cunoștințelor în rândurile studenților de la USMF „Nicolae Testemițanu”, în mediul științific și cel medical.

Prezentul studiu vine să susțină noile reforme din sistemul medical autohton și politicile publice de îmbunătățirea calității asistenței medicale prin oferirea cunoștințelor relevante și valide despre bioetică și bioetica medicală pentru fortificarea sănătății, oferirea suportului științific și asigurarea securității sănătății populației.

Scopul studiului a fost stabilirea nivelului de cunoștințe de/despre bioetică în rândul specialiștilor din medicină din Republica Moldova și acțiunilor corespunzătoare în vederea implementării principiilor bioetice în practica medicală.

Metoda de selectare a participanților a fost aleatorie, dar reprezentativă pentru R.Moldova, chiar dacă sondajul nu a inclus și Regiunea Transnistreană. Cercetarea a fost efectuată în baza unui studiu de tip cantitativ și calitativ, în rândul specialiștilor din domeniul medical, bazat pe un chestionar administrat de către colaboratorii catedrei de Filosofie și Bioetică a USMF „Nicolae Testemițanu”. În studiu au fost intervievați 456 de medici și asistente medicale, selectați aleatoriu, dintre care 149 bărbați și 307 femei. Vârsta participanților a fost între 21 și 74 ani. Rezultatele sondajului sunt reprezentative pentru segmentul de specialiști cu studii superioare și studii superioare incomplete în medicină (școli medicale, colegii).

Primii șapte itemi ai chestionarului (din 16 în total) au fost elaborați pentru a investiga părerile lucrătorilor medicali din sistemul autohton de sănătate referitor la cunoașterea bioeticii și contribuirea acesteia la îmbunătățirea calității serviciilor medicale.

La îndeplinirea/completarea chestionarului s-au respectat principiile etice de realizare a studiilor de acest gen și anume: participarea voluntară în baza consimțământului informat verbal, asigurarea confidențialității și a anonimatului respondenților. Datele colectate vor contribui la identificarea și rezolvarea pozitivă a conflictelor medic-pacient, medic-medic, medic-societate, la luarea deciziilor morale bine întemeiate, la soluționarea corectă a dilemelor etice.

Respondenții din municipiul Chișinău au constituit 13,60%; din municipiul Bălți 2,19%; partea de Nord – 26,10%; Centru – 29,82% și Sud – 28,29%. Raportul de participare a medicilor față de asistentele medicale este de $\approx 1:5$. Din cei 456 de participanți în studiu, specialiști cu studii superioare au fost – 80,04% (dintre care 60,75% - medici cu profil terapeutic și 39,25% - cu profil chirurgical), iar asistente medicale – 19,96%.

La primul item - Ce înțelegeți prin noțiunea de Bioetică?, participanților li s-a propus să aleagă din 6 definiții pe cea care o consideră mai corectă. Astfel, majoritatea respondenților (fig.1) 62,94% au optat pentru faptul că bioetica este ramură a eticii aplicate ce studiază problemele morale legate de progresul medicinei și biologiei, 50,44% au ales varianta de răspuns că bioetica este o atitudine morală față de tot ce este viu, 42,32% consideră bioetica o știință a reglementării activității biomedicale, 38,60% dintre respondenți cred că bioetica este un mod de viață a omului definit de interacțiunea și responsabilitatea în relația cu lumea vie, 27,71% - aceasta este o modalitate a intervențiilor omului asupra lumii vii, doar 3,07% dintre respondenți consideră că bioetica este orientarea culturii spre utopiile umanitare. Astfel putem conchide că medicii din Republica Moldova înțeleg prin noțiunea de bioetică mai mult o bioetică medicală, adică bioetica în sensul ei îngust.

La întrebarea B2 - Cum credeți, exista deosebire între bioetică și bioetica medicală?, (fig.2) 42,76% dintre participanți au răspuns că există deosebire, 41,23% au afirmat că nu există deosebire, iar 16,01% dintre respondenți nu au știut cum să răspundă. Prin urmare nu este mare diferența dintre cei ce afirmă și cei ce infirmă această constatare. Deci trebuie, totuși să fie orga-

nizate oarecare treninguri cu tematică bioetică unde să fie clarificate aceste

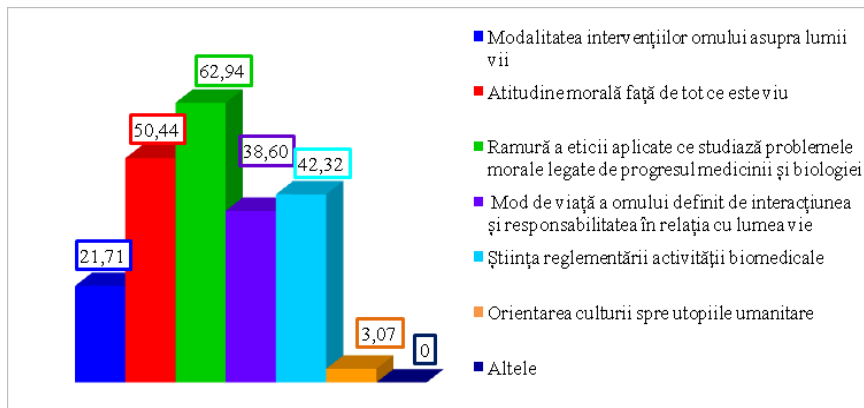

Fig. 1 Pondere a persoanelor care au interpretat ce înțeleg prin noțiunea de Bioetică, %

noțiuni. Pentru a face o delimitare a acestor două trasee remarcăm faptul că în literatura științifică bioetica este înțeleasă în două sensuri: larg și îngust. În sens larg bioetica este un câmp de studiu științific sistematic, pluralistic și interdisciplinar care abordează teoretic și practic problemele morale generate de medicină și științele vieții în raport cu omul și relațiile omului cu biosfera. Iar bioetica (etica biomedicală), tratată în sens îngust, este studiul valorilor etice și morale din perspectiva progreselor medicinei și analiza controverselor etice ce apar în practica medicală modernă [5,p.33].

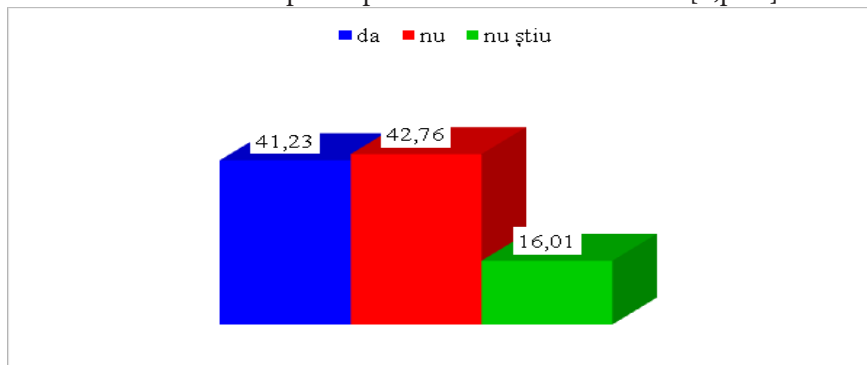

Fig. 2 Pondere a intervievaților care cred că există deosebire între bioetică și bioetica medicală, %

În itemul B3 participanții au trebuit să argumenteze propria viziune - Dacă considerați că există deosebire între bioetică și bioetică medicală Argumentați răspunsul. La această întrebare ponderea persoanelor a fost doar de 24,1%. Răspunsurile au fost diverse, incomplete, neargumentate, unele chiar neîntemeiate. Dar printre acestea găsim și specialiști care dau dovadă de cunoștințe profunde în materie. Concluzionăm că rezultatul căpătat denotă lipsa de instruire și de cunoștințe suficiente din domeniul bioeticii a lucrătorilor medicali din spațiul autohton.

Itemul următor, B4. (fig.3) respondenții au avut de ales mai multe variante de răspuns la întrebarea - aprecierea cu privire la rolul bioeticii în societate. Analizând situația la zi menționăm că rolul bioeticii este de a proteja viața și sănătatea umană, deoarece această variantă de răspuns o plasează pe locul întâi cea mai mare parte a respondenților - 60,53%, sporirea calității serviciilor medicale - 58,11%, 55,70% - dezvoltarea conștiinței morale a populației, 52,41% dintre răspunsuri se referă la educarea moral-spirituală a populației, un alt rol al bioeticii în societate este apreciat cu 26,75% și este acela de a menține sub control imixtiunea progresului tehnico-științific în sfera medicală, cel mai mic rol - cel de a reglementa activitatea socială a fost apreciat cu 22,81%.

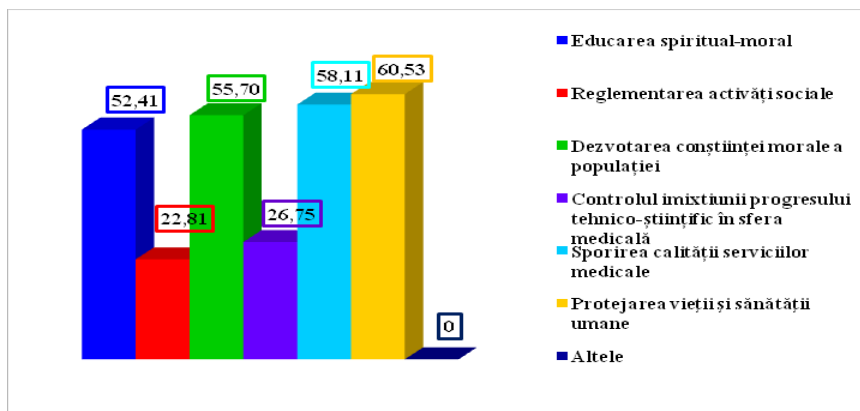

Fig. 3 Procentul celor ce au apreciat rolul bioeticii în societate

O altă întrebare, la care respondenții au fost rugați să răspundă și să aleagă mai multe variante de răspuns, este cea ce ține de necesitatea cunoștințelor bioetice unui lucrător medical. Din 6 variante de răspuns, cel mai mare procentaj a obținut prima variantă și anume 61,84%, pentru

soluționarea dilemelor morale apărute în practica clinică - 60,96%, pentru formarea responsabilității morale - 57,24%, pentru rezolvarea problemelor apărute în contextul medicinei moderne - 50,22%, pentru creșterea nivelului profesional - 48,25%, pentru umanizarea medicinei - 40,57%. Prin urmare se confirmă faptul că cunoștințele din bioetică sunt indispensabile pentru activitatea practică a lucrătorilor medicali (fig. 4).

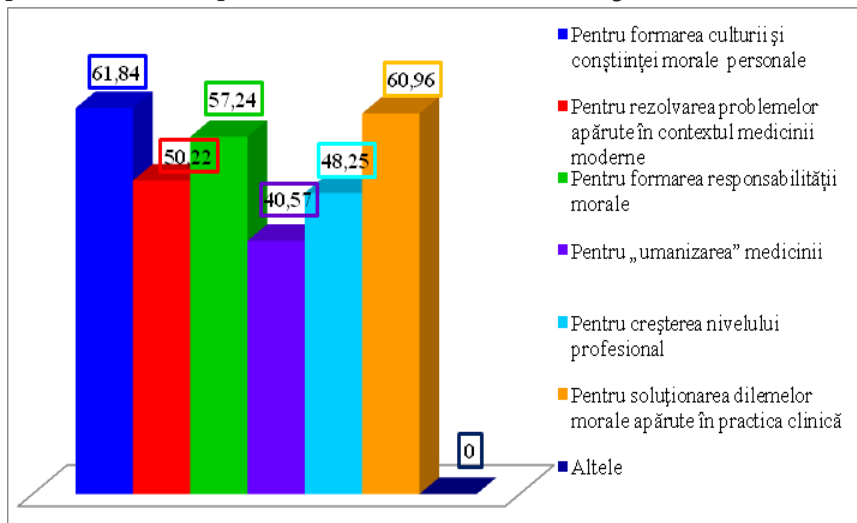

Fig. 4 Ponderea răspunsurilor de ce îi sunt necesare unui lucrător medical cunoștințe de bioetică, %

Pentru a determina - Care este pentru dumneavoastră modalitatea cea mai potrivită de obținere a cunoștințelor de bioetică?, itemul B9, persoanele chestionate au răspuns, prin o pondere mai mare de procente, că cea mai potrivită sursă de căpătare a cunoștințelor din bioetică sunt cursurile speciale din cadrul stagiilor de perfecționare, constituind - 63,4%, următoarea sursă - este literatura din domeniul bioeticii - 48,0%, succesoarea, fiind - training-urile oferite de ONG-uri - 31,1%. Autoinstruirea (26,1%) și participarea la evenimentele socio-științifice - 24,3% au fost clasate pe ultimul loc în topul preferințelor, deoarece insuficiența de timp și suprasolicitarea lucrătorilor medicali din țara noastră nu le permit să apeleze la aceste surse.

La întrebarea B12 respondenților li s-a propus să aleagă răspunsuri considerate de ei cele mai importante pentru necesitatea cunoașterii și implementării principiilor bioetice (variantele posibile fiind consemnate în

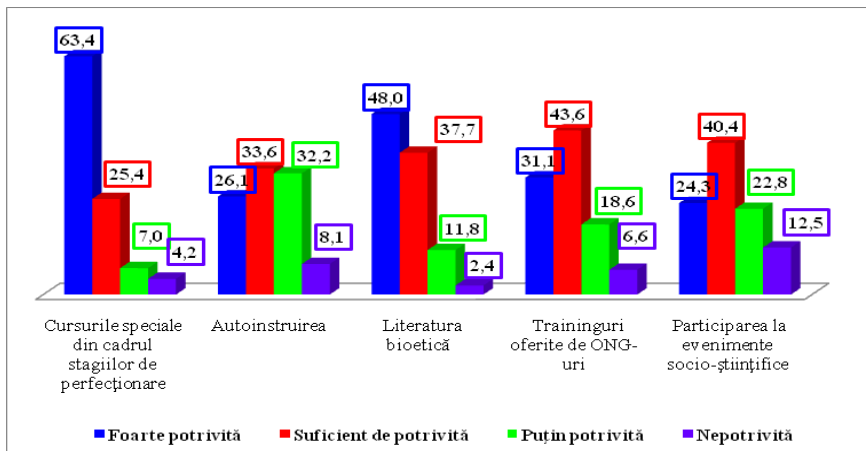

Fig. 5 Care este pentru dumneavoastră modalitatea cea mai potrivită de obținere a cunoștințelor de bioetică, %

item). Răspunsurile au fost repartizate proporțional după cum urmează: 73,90 % au optat pentru promovarea principiilor morale în activitatea medicală, 68,42% - respectarea drepturilor pacientului, 59,21% - pentru a activa mai eficient în domeniul medicinei, 58,33% - pentru a respecta drepturile medicului/personalului medical, 53,95% - respectarea legislației în vigoare

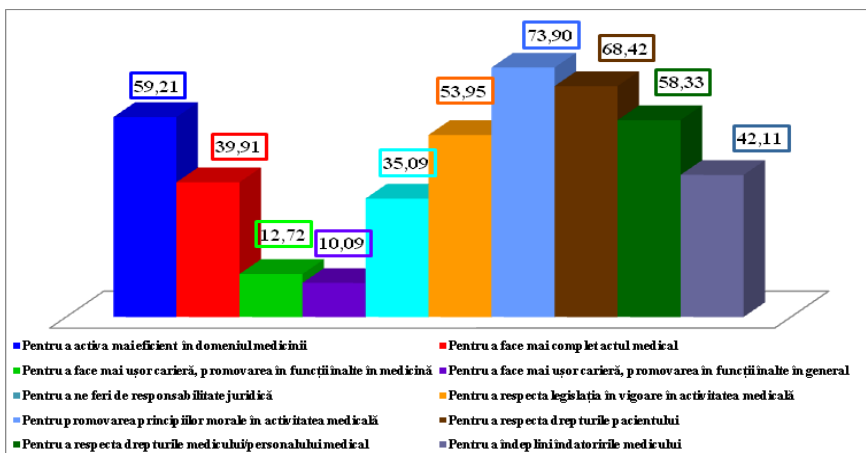

Fig. 6 De ce sunt necesare cunoștințele și implementarea principiilor bioetice? (mai multe răspunsuri posibile), %

în activitatea medicală, 42,11% - pentru a îndeplini îndatoririle medicului, 39,91% - pentru a face actul medical mai complet, 35,09% - pentru a oferi protecție juridică, 12,72% - pentru a face mai ușor carieră, promovarea în funcții înalte în medicină. Cea mai mică pondere de 10,09% a obținut varianta de răspuns-pentru a face mai ușor carieră, promovarea în funcții înalte în general (fig. 6).

Concluzii. Studiul scoate în evidență faptul că lucrătorii medicali din arealul autohton au unele cunoștințe teoretice despre bioetică, dar nu suficiente. Din această cauză considerăm că sunt foarte adecvate studiile de bioetica la universitate, unde se învață teoria de bază, unde se primesc cunoștințe fundamentale în filosofie, etică și bioetică. De asemenea tindem să credem, că aceste cursuri ar trebui să fie mai mult promovate și în colegiile medicale, să se acorde o mai mare atenție implementării acestor cunoștințe în practica de zi cu zi a lucrătorilor medicali. Deoarece majoritatea respondenților au exprimat dorința de a primi mai multe cunoștințe de bioetică la cursurile speciale din cadrul stagiilor de perfecționare, ar fi binevenit ca un specialist din domeniul bioeticii să analizeze inovațiile din domeniul medical, metodele noi de diagnostic, de examinare, de tratament etc. prin prisma principiilor bioetice cu scop de a umaniza medicina contemporană și de a sesiza aspectul moral în practica medicală autohtonă.

Bibliografie

1. Reich W. T. (editor). Encyclopedia of Bioethics. 5 Vol . 1-st edition. New York: The Free Press, 1978. 517 p.
2. Talbot Mariane. Bioethics: an introduction. Cambridge: Cambridge University Press, 2016. 464 p.
3. Поттер ВанРанселер. Биоэтика: мост в будущее. Под ред. С.В. Вековшиной, В.Л. Кулиниченко. Киев: Видавецъ, 2002. 216 с.
4. Jonsen A. R. The Birth of Bioethics. Special Supplement. Hastings Center Report. 1993. In: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.2307/3562928> (accesat: 09.10.2018).
5. Țîrdea Teodor N. Bioetica: Teorie și practică: Suport de curs. Chișinău: Medicina 2016. 224 p.